

INGLIZ TILIDA FONETIK TIZIM

SamDCHTI Xorijiy tili va adabiyoti yo'nalishi
Ingliz II fakulteti talabasi - Nasriddinova Charos

Tel: ±998943827214

Email:nasriddinovacaros@40gmail.com

Ilmiy raxbar: Sh.O.Mamayoqubova

Anotatsiya. Ushbu maqolada ingliz tili filologiyasi va uning mohiyati, ingliz tilida fonetik tizimning tuzilishi bo'yicha muallif tomonidan fikr mulohazalar yuritilgan. Fonetik tizimning ingliz filologiyasida o'рни va ahamiyati ochib berilgan.

Kalit so'zlar: ingliz tili, ingliz filologiyasi, fonetik tizim, ingliz tilining rivojlanishi.

Abstract. In this article, the author comments on the philology of the English language and its essence, the structure of the phonetic system in English. The role and importance of the phonetic system in English philology is revealed.

Key words: English language, English philology, phonetic system, development of English language.

Ma'lumki, ingliz tili eramizning 3-5-asrlarida Britaniya orollariga ko'chib kelgan angl, saks va jut qabilaviy dialektlarining birlashishi natijasida shakllangan. Ingliz tili tarixi yaratilgan birinchi yozma yodgorliklar 8-asrga to'g'ri keladi. Ingliz tili uzoq yo'lni bosib o'tdi, rivojlanish jarayonida boshqa tillar (Skandinaviya, Romantik tillar) bilan kesib o'tdi va ushbu tillar hisobiga o'z lug'atini boyitdi. Turli davrlarda ingliz tilining yagona me'yorini o'rnatish va adabiy shaklini rivojlantirishga bir necha bor urinishlar qilingan. Biroq, ma'lumki, faqat kapitalizm davrida ingliz tili boshqa barcha dialektlarni o'ziga bo'ysundirib, ularni allaqachon o'rnatilgan me'yorlarga muvofiq qayta ishlagan holda xalqning milliy tiliga aylanishi mumkin edi. Shunday qilib, faqat XV-XVI asrlarda kapitalistik tuzumning feodal tuzum ustidan g'alaba qozonishi natijasida sanoat va savdoning jadal rivojlanishi natijasida yagona ingliz milliy adabiy tilining shakllanishi haqida gapirish mumkin.

Fonetika (yunoncha: phonetikos — tovushga, tovush chiqarishga oid; tovushli, ovozli) — 1) tilshunoslikning nutq tovushlarining hosil bo'lish usullarini va akustik xususiyatlarini; bo'g'in, nutqning pauza bilan ajraluvchi qismlarini o'rganuvchi bo'limi. Shu bilan birga, ayrim tilshunoslar fonetika doirasiga tovush birliklarining yozuvdagi ifodalari (grafika) va ma'noli birliklarning yozilish qoidalari (imlo)ni ham qo'shib, uning o'rganish obyektini yanada kengaytiradilar (rus olimi L. V. Shcherba). O'zbek tilshunosligida fonetika doirasida, asosan, nutq tovushlari [ularning artikulyatsion, akustik, persektiv (psixofonetik) va funksional tomonlari] va ohang (bo'g'in, sintagma, urg'u va boshqalar) o'rganiladi. 16-17-asrlar davrida adabiy til rivojiga ta'sir ko'rsatgan o'zaro ta'sir etuvchi omillardan 3 ta asosiysini ajratib ko'rsatish mumkin:

1) Uyg'onish davridagi klassik misollarga umumiy qiziqish va shuning uchun klassik grammatika va ritorikaga, ayniqsa lotin grammatikasiga taqlid qilish va qadimgi tilshunoslik tizimining ingliz tili tizimiga o'tishi;

2) arxaik purizm deb atalmish ta'sir, boshqacha aytganda, ingliz tili lug'atiga, xususan, lotin va frantsuz so'zlariga yot so'zlarning ommaviy kirib kelishiga qarshi kurash va bu kurashning ko'rinishlaridan biri sifatida, tilning eskirgan me'yorlariga yo'naltirilganligi;

3) so'zlashuv xalq ingliz nutqining yashash va rivojlanish, barqaror bo'lmagan va shuning uchun tez o'zgaruvchan normalariga e'tibor qaratish. Ingliz tilida harflar qanday yozilsa shunday o'qilmaydi. Har bir harfturlicha tallafuz qilinishi mumkin. Shu jihatlaridan ham ingliz tili bizning tildan farq qiladi. Masalan bizning tilda a harfi faqatgina [a] tovushini bersa ingliz tilida a harfi [ei], [a], [e] va hattoki [o'] deb talaffuz qilinishi mumkin. Ushbu qoidalarni sizlar bilan bosqichma-bosqich o'rganib borishga harakat qilamiz.

Shunday qilib,

1. a harfidan so'ng ikkita l kelsa ya'ni a+ll bo'lsa a harfimiz o' deb o'qiladi.

Artikulyatsion fonetika

Bo'g'imchak tovushini ishlab chiqarishda uch xil a'zolar ishtirok etadi: nafas olish organlari (o'pka, bronxlar, traxeya), fonatsiya

organlari (ovoz paylari, halqum, rezonatorlar) va artikulyatsiya organlari (til, tanglay, lablar, tishlar) va glottis).

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. <https://lim-english.com/posts/fonetika-angliiskogo-yazika/>
2. Завражина, Е. П. Изучаем английскую фонетику: вводный курс английского языка: учеб. пособие / Е. П. Завражина, В. А. Погосян; Рос. гос. пед. ун-т им. А. И. Герцена. - СанктПетербург: Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2001.
3. Sh.O.Matayoqubova. “Мотивация В Процессе Развития Педагогического Мастерства И Компетенции Преподавателя”. Scientific Approach to the Modern Education system. Confirence of Germany, 1 avgust 2023, 100 p
4. <https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Fonetika>
5. <https://uz.warbletoncouncil.org/fonetica-3162>